

УДК 343.8

Микитась І. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Інституту кримінально-виконавчої служби

ДОСУДОВА ДОПОВІДЬ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ЗНАЧЕННЯ

Розкрито поняття, зміст і значення досудової доповіді, аналізується вітчизняне кримінальне процесуальне та кримінально-виконавче законодавство. Досліджуються основні проблемні питання впровадження досудової доповіді в Україні й обґрунтовуються способи їх вирішення.

Ключові слова: уповноважений орган з питань пробації, призначення покарання, санкція, досудова доповідь.

Раскрывается понятие, содержание и значение досудебного доклада, анализируется отечественное уголовное процессуальное и уголовно-исполнительное законодательство. Исследуются основные проблемные вопросы внедрения досудебного доклада в Украине и обосновываются способы их решения.

Ключевые слова: уполномоченный орган по вопросам probation, назначение наказания, санкция, досудебный доклад.

Постановка проблеми. Формування громадянського суспільства й розбудова України як правової, демократичної та соціальної держави пов'язуються з проведенням масштабної правової реформи, всебічним зміцненням законності, захистом конституційних прав та свобод і законних інтересів людини та громадянина. Забезпечення громадської безпеки та правопорядку – це один із найважливіших факторів розвитку українського суспільства.

Місця позбавлення волі не забезпечують попередження рецидивної злочинності, оскільки перебування людини в умовах ізоляції характеризується значними негативними наслідками. Відповідно до Правил Ради Європи про пробацію в розвинутих країнах пробація може виконувати такі функції: доповідь суду,

громадські роботи, здійснення нагляду, робота із сім'єю засудженого, електронний моніторинг і допомога в соціальній адаптації.

Аналізи останніх досліджень і публікацій. Проблеми пробації в Україні й окремі аспекти досудової доповіді активно розглядаються багатьма науковцями як зарубіжних держав, так і України, серед яких Є. Ю. Бараш, О. В. Беца, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, Л. І. Олефір, Т. П. Ткач, Д. В. Ягунов, І. С. Яковець та ін. Однак зазначені вище вчені не вивчали проблемні питання досудової доповіді.

Постановка завдання. Головними завданнями дослідження є такі: на основі вітчизняної теорії та практики проаналізувати поняття досудової доповіді уповноваженого органу з питань пробації, з'ясувати її

основні проблемні питання, що можуть виникати під час її впровадження в кримінальній процесуальній практиці в Україні, та сформулювати шляхи їх вирішення. У зв'язку з цим **метою** статті є аналіз досудової доповіді як однієї з функцій служби пробації й окремих проблемних питань її впровадження в кримінальну процесуальну практику в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Згідно з Рекомендацією СМ/Рес (2010)¹ Комітету міністрів держав-членів про Правила Ради Європи про пробацію [1] залежно від національної правової системи служба пробації може готувати доповідь суду у справі обвинуваченого у вчиненні злочину.

Дійсно, міжнародні стандарти передбачають можливість функціонування певних інституцій, відповідальних за підготовку об'єктивної інформації для суду щодо обвинувачених, а також необхідність їх взаємодії із судами. На сьогодні зазначену рекомендацію втілено у вітчизняному законодавстві, зокрема створено уповноважений орган з питань пробації, його представникам надано окремий статус у кримінальному провадженні, визначено механізм підготовки та використання досудової доповіді під час судового розгляду кримінального провадження.

Доповідь суду повинна ґрунтуватися на достовірній інформації. Міжнародні стандарти передбачають доцільність підготовки спеціально створеними органами об'єктивної, неупередженої інформації для суду щодо характеристики обвинувачених. Незважаючи на певні термінологічні розбіжності у рекомендаційних актах щодо назви відповідного

документа («довідь», доповідь про соціальне обстеження), об'єднуючим поняттям є саме категорія «довідь», яка за своєю суттю має аналітичний характер [2].

На думку Л. І. Олефіра, досудова доповідь – це письмова інформація для суду, яка характеризує особу, щодо якої до суду передано обвинувальний акт, і містить обґрунтований висновок про ризики вчинення цієї особою повторного злочину та можливість виправлення цієї особи без позбавлення волі або обмеження волі [3].

Т. П. Ткач пропонує таке визначення досудової доповіді: це письмовий документ, який готується службою пробації на стадії судового розгляду справи та інформує суддю про біографічні й соціально-психологічні дані особи правопорушника, причини вчинення протиправного діяння та ймовірність повторного вчинення злочину, можливість ужиття відновлювальних заходів із метою визначення допустимості ефективного застосування пробаційного методів роботи до правопорушника й забезпечення суспільства від майбутніх протиправних діянь з його боку [4].

Зарубіжні вчені зазначають, що досудова доповідь різниться за характером, функціями та призначенням, проте її зміст складається з таких пунктів:

- поведінкова та соціально-психологічна характеристика підозрюваного, обвинуваченого або підсудного;
- оцінювання ризику рецидиву та небезпечності особи, яка вчинила злочин;
- повідомлення щодо можливості відновлення порушених прав по-

терпілого чи ймовірності підтримання позову потерпілого;

- визначення доцільності випуску правопорушника в суспільство та допустимості застосування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, а також спеціальних умов умовно-дострокового звільнення та застережень судом;

- планування часу пробації та пробаційних форм і методів роботи [4].

Досудову пробацію в Україні запроваджено з лютого 2017 р., вона полягає у складанні досудової доповіді, тобто надання суду формалізованої інформації, що характеризує обвинуваченого, з метою ухвалення ним рішення про вид і міру його відповідальності [3].

Згідно зі статтею 314-1 Кримінального процесуального кодексу України досудова доповідь складається з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, а також ухвалення судового рішення про міру покарання. Вона створюється під час судового провадження щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину невеликої або середньої тяжкості або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі. Досудова доповідь щодо неповнолітнього обвинуваченого віком від 14 до 18 років складається незалежно від тяжкості вчиненого злочину.

Також передбачено випадки, коли досудова доповідь не складається, вони зазначаються у частині 4 ст. 314-1 Кримінального процесуального кодексу України в таких випадках:

- провадження, де завідомо відомо про те, що вирок не буде ухвалено;

- у разі ухвалення судового рішення про затвердження угоди під час судового засідання;

- провадження, коли всі факти свідчать про призначення реальної міри покарання.

Відповідно до частини 5 ст. 314 Кримінального процесуального кодексу України у підготовчому судовому засіданні суд за власною ініціативою або за клопотанням обвинуваченого, його захисника чи законного представника або за клопотанням прокурора вирішує питання щодо складання досудової доповіді, про що виносить ухвалу із зазначенням строку підготовки такої доповіді.

В окремих випадках суддя може не лише доручити підготувати та надати досудову доповідь у певний строк, а й зобов'язує представника органу пробації повідомити суд про наявність або виникнення об'єктивних обставин, що унеможливають своєчасне подання досудової доповіді.

Функції досудової доповіді в зарубіжних країнах є такими: інформаційна – надання біографічних даних щодо особи злочинця, його соціальної, поведінкової та психологічної характеристики, попередніх випадків притягнення до відповідальності; прогностична – формулювання моделі майбутньої поведінки пробаціонера, впливу різних чинників на його вправлення; правоохоронна – підготовка досудової доповіді, що передбачає охорону прав особи пробаціонера, а також потерпілого від злочину та суспільства від майбутніх протиправних учинків; правотворча – прокурор або суд забезпечуються необхідними даними про правопорушника та вчинений злочин, що є підставою для ухвалення рішення та

відповідного правового акта про застосування пробаційних заходів суддею [4].

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає, що вимога суду про складання досудової доповіді оформляється у вигляді ухвали з установленням строку її виконання та визначенням про згоду чи відмову обвинуваченого брати участь у її підготовці. Також звертається увага на те, що під час підготовчого судового засідання з метою підготовки до судового розгляду суд роз'яснює неповнолітньому обвинуваченому його право брати участь у підготовці досудової доповіді шляхом надання необхідної інформації персоналу органу пробації або відмовитися від такої участі. Водночас відмова обвинуваченого брати участь у підготовці доповіді не позбавляє його права на ознайомлення з текстом досудової доповіді й подання своїх зауважень та уточнень щодо її змісту. Досудова доповідь є офіційним документом, що складається на основі фактичного, об'єктивного й неупередженого матеріалу, а думки формуються чітко [6].

Від участі обвинуваченого у підготовці досудової доповіді та достовірності інформації, яка буде ним надана, залежить висновок працівника органу пробації щодо перспективи позитивних змін. Якщо під час підготовки досудової доповіді з різних джерел отримується суперечлива інформація, то це обов'язково зазначається у досудовій доповіді.

Слушною є думка Т. П. Ткач, яка стверджує, що доповідь має висловлювати незалежну та неупереджену думку працівника служби пробації стосовно особи правопорушника та

вчиненого ним злочину й не повинна бути частиною обвинувачення або благанням правопорушника щодо пом'якшення покарання [4].

Узагалі підготовка досудової доповіді починається з дня отримання ухвали. Виклик до уповноваженого органу з питань пробації для проведення бесіди надсилається обвинуваченому не пізніше дня, наступного за днем отримання ухвали суду. Досудова доповідь подається до суду не пізніше ніж за день до кінця строку її підготовки, зазначеного в ухвалі суду. Таким чином, підготовка досудової доповіді у строк, що не перевищує 10 днів, є досить складною.

На практиці також трапляються випадки, коли ухвала суду надходить до органу пробації після закінчення визначеного терміну складання досудової доповіді, що унеможливорює її виконання. При цьому доволі значний обсяг часу витрачається на отримання уповноваженим органом з питань пробації ухвали суду про доручення скласти досудову доповідь, а судом – на отримання підготовленої доповіді. Для вирішення вказаної проблеми необхідно створити систему електронного документообігу між судом та уповноваженим органом з питань пробації.

Уповноважений орган з питань пробації вивчає різноманітні сфери життя та діяльності обвинуваченого та складає досудову доповідь, яка повинна містити соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, висновок про можливість виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Досудова доповідь обов'язково містить інформацію про криміноген-

ні фактори ризику щодо скоєння повторних правопорушень і мотивацію особи до співпраці з уповноваженим органом з питань пробації. Вона має висловлювати незалежну та неупереджену думку працівника уповноваженого органу з питань пробації стосовно особи правопорушника та вчиненого ним злочину й не бути частиною обвинувачення.

Також слід зазначити, що стосовно неповнолітнього обвинуваченого передбачено додаткові складові досудової доповіді: інформацію про вплив криміногенних факторів на поведінку особи та рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення кримінального правопорушення.

Складання досудової доповіді жодним чином не знімає зі сторони обвинувачення обов'язок доведення обставин, що характеризують особу обвинуваченого. Досить проблемним є питання дублювання в досудовій доповіді інформації, яку виконують слідчий або прокурор під час досудового розслідування.

У свою чергу, суд не зобов'язаний обов'язково погоджуватися з висновками уповноваженого органу з питань пробації, а просто приймає до відома, адже досудова доповідь не може використовуватися у кримінальному провадженні як доказ винуватості.

Висновки. Таким чином, досудова доповідь є досить зручним інструментом для об'єктивного ухвалення судом рішення про вид і міру покарання під час ухвалення обвинувального вироку суду. Під час вирішення питання про доручення складання досудової доповіді у кримінальному провадженні слід правильно визначати відповідну стадію та її частину, на якій може бути розглянуто це питання; доручати її складання треба в обґрунтовані строки; слід правильно визначати випадки, коли вона повинна або не повинна бути складена; не варто замінювати докази щодо особи обвинуваченого, які підлягають доведенню у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Рекомендація СМ/Рес (2010)1 Комітету міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію : прийнята Комітетом міністрів 20.01.2010 р. на 105-му засіданні заступників міністрів. *Council of Europe* : офіц. сайт. URL: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2010\)1%20Ukrainian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2010)1%20Ukrainian.pdf) (дата звернення: 25.01.2018).
2. Севрук Ю. Г., Петровська Л. О., Севрюков В. В., Козій В. В. Пробація в Україні : наук.-практ. посіб. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 120 с.
3. Олефір Л. І. Досудова доповідь як складовий елемент соціально-правового дослідження правопорушника. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 1. Т. 4. С. 34–36.
4. Ткач Т. П. Досудова доповідь служби пробації: поняття, необхідність, функції. *Науковий вісник*. 2014. № 1. С. 56–65.
5. Про пробацію : закон України : від 05.02.2015 № 160-VIII / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45301 (дата звернення 25.01.2018).
6. Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кри-

мінальних справ від 16.01.2017. *Закон і Бізнес*. URL: http://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-6604-17_pro_praktiku_zdiysnennya.html (дата звернення 25.01.2018).

I. Mykytas,
*PhD in Law, Associate Professor of the
Criminology and Criminal-Executive Law Chair
of the Institute of the Criminal-Executive Service*

PRE-TRIAL REPORT: CONCEPT, CONTENT, MEANING

Formation of the civil society and the development of Ukraine as a legal, democratic, social state are associated with the large-scale legal reform, comprehensive strengthening of the rule of law, protection of the constitutional rights and freedoms and the legitimate interests of a person. Ensuring public safety, law and order is one of the most important factors in the development of Ukrainian society.

Places of deprivation of liberty do not provide for the repeated crime prevention, because any person in isolation is characterized by the significant negative consequences. In accordance with the Council of Europe Rules on Probation, in the developed countries the probation may perform the following functions: pre-trial report, community works, supervision, work with a convicts' families, electronic monitoring, assistance in social adaptation.

The purpose of the article is to analyze the pre-trial report as one of the functions of the Probation Service, as well as certain problematic issues of its introduction into the criminal-procedural practice in Ukraine.

The pre-trial report should be based on the reliable information. International standards envisage the expediency of the provision of the objective and unbiased information to the court by the specially created bodies. They should characterize the accused person. The pre-trial report should contain not only the information characterizes the accused person, but should also contain the proposal of the court decision on the measure of his/her punishment. The pre-trial report is made during the trial, if the accused person committed the crime, whose lower limit of sanction does not exceed five years of imprisonment. The pre-trial report concerning the juvenile offenders (14–18 years old) is made regardless of the gravity of the committed offenses.

The authorized body on probation examines the various spheres of life and activities of the accused person and prepares the pre-trial report, which should include: the socio-psychological characteristic of the accused person; assessment of the repeated crime risk; conclusion about the possibility of correction without restriction of freedom or imprisonment for a certain period. The court is not obliged to agree with the conclusions of the authorized body on probation. After all, the pre-trial report can not be used as proof of guilt in the criminal proceedings.

Keywords: *the authorized body on probation, punishment; sanction; pre-trial report.*

Надійшла до редакції 05.02.2018